

AN IDEOLOGY OF THE POETRY DURING ROMANIAN COMMUNIST REGIME

Associate Professor PhD Hadrian GORUN
“Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

ABSTRACT. This short study tries to make an analysis from ideological point of view of the literature (mainly of the poetry) of the Romania’s communist regime. At the beginning of the Communist rule, Romanian literature underwent a radical change. The literature became just an obedient tool of the ideology. This was one of the most important reasons of the poor quality for many literary contributions.

KEY WORDS: literature, Romania, communist regime, ideology, poetry.

Introducere

Articolul de față își propune să realizeze o succintă analiză din punct de vedere ideologic a literaturii (îndeosebi a poeziei) din timpul regimului comunist. Având în vedere complexitatea subiectului, mi-am centrat demersul în principal asupra primei părți a comunismului, când literatura română a suferit o metamorfoză radicală. Literatura în general, poezia în particular se vor transforma într-un instrument docil și totodată util al ideologiei regimului comunist. Avem de a face, precum în cazul discursului istoriografic, cu o poezie profund ideologizată, impregnată de ideologie. Acest aspect a impietat asupra calității intrinseci a textelor literare. Am procedat la o abordare teoretică și deopotrivă la o explicitare a terminologiei, scoțând în evidență deosebirile de nuanță dintre proletcultism și realism socialist. Am subliniat principiile și caracteristicile realismului socialist, insistând pe antic cosmopolitismul său și relevând natura diferită a antic cosmopolitismului din URSS în comparație cu regimul democrației populare de la București.

Procesul de sovietizare a afectat profund și ireversibil România după anul 1945. Viața politică și economică, ca de altfel întreaga societate, au fost modelate integral după modelul sovietic.[1] Cultura nu a făcut excepție de la o transformare radicală brutală, în conformitate cu tiparele impuse de Moscova. Intelectualii, în general și scriitorii, în particular au fost obligați să întrerupă brusc și definitiv legăturile tradiționale și firești cu Occidentul [2] și să stabilească relații strânse (în fapt, de servitute) cu „Marele Frate”. Uniunea Sovietică era singura în măsură să determine *a priori* orice act de creație în noul regim de democrație populară din România. În acest sens, este relevant volumul scriitorului Mihail Sadoveanu, „Lumina vine de la Răsărit”, ce reunea impresiile de călătorie în URSS. De altfel, cazul vice-președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P. R. este cel mai grăitor exemplu de conformism, compromis și complicitate cu puterea comunistă aflată în solda Kremlinului.

Clarificări terminologice și teoretice. Proletcultism și realism socialist

Cultura, arta și literatura erau constrânse să urmeze un traseu similar cu al întregii societăți românești. Ele trebuiau să poarte amprenta realismului socialist, teoretizat de ideologi ai P.C.U.S. , precum Andrei Jdanov. Sovietizarea s-a manifestat în cultură și în literatură prin impunerea proletcultismului și a realismului socialist.

Este totuși necesară o explicitare a celor două concepte, *proletcultism* și *realism socialist*. Astfel, în articolul său intitulat „Proletcultism sau realism socialist?”, publicat în *România literară* [3], Ion Simuț afirma: „Ce mi-i unul, ce mi-i celălalt! - dar trebuie să explic mai pe îndelete de ce. Proletcultismul anilor 1948-1950 de la noi nu avea nimic de a face cu proletcultismul inițial moscovit, al anilor 1918-1920, în sensul originar de artă avangardistă, rupând cu orice tradiție, adaptând viziunea și stilul proletar la modul insurgent-anarhic, ignorând orice disciplină și ideologie de partid. *Proletcultismul de la noi avea înțelesul remaniat, adaptat, cumișit, de cultură proletară, partinică și patriotică*, reprezentând ideologia unei clase care a săvârșit victorioasă revoluția antiburgheză.” [4] Desigur că o dată cu procesul de sovietizare, acompaniat de satelizare, cuvântul „patriot” și cele din aceeași familie lexicală și-au pierdut complet semnificația semantică inițială și consacrată, dobândind un sens distorsionat și chiar deformat. Bunăoară, patriot era cel care își manifesta atașamentul și dragostea față de Uniunea Sovietică și față de “părintele popoarelor” Iosif V. Stalin. În schimb, iubirea față de propria țară era un sentiment codamnabil.

Se impune să menționăm încă un aspect relevant în acest context. Deși anticoscopolitismul a constituit una dintre particularitățile dominante atât ale stalinismului, cât și ale regimului democrat-popular de la București, natura acestui anticoscopolitism a fost complet diferită. Dacă în primul caz, au fost valorizate tradițiile naționale rusești [5], în ceea ce privește România, era exclusă orice manifestare de naționalism. Un atare comportament ar fi reprezentat un soi de crimă de lezmajestate față de „șarul roșu” [6] de la Kremlin, Stalin. Realismul socialist, în general și lupta împotriva cosmopolitismului, în special, au implicat în România democrat-populară, o preluare mimetică a canoanelor și tiparelor sovietice, precum și a temelor și subiectelor agreeate de ideologia sovietică. Astfel, cultura și literatura română (poezie și proză) vor deveni anexe ale culturii și literaturii ruse. Realismul socialist și anticoscopolitismul au presupus în România, în perioada comunismului internaționalist dejist, un servilism exagerat față de patria comunismului mondial, dublat de repudierea a numeroase simboluri naționale. Adoptarea realismului socialist în România populară semnifică practic sovietizarea culturii și literaturii române.

Aleksandr Bogdanov este cel care a înființat în Rusia sovietică organizația denumită Proletcult. Proletcultul elabora independent de partidul bolșevic „sarcinile culturale ale proletariatului”. Deci, proletkultura, așa cum a fost ea concepută de către A. Bogdanov, se dorea autonomă față de partid și de stat. Ion Simuț împărtășește opinia lui Michel Aucouturier [7] afirmând că proletkultura avea drept scop „dezvoltarea creativității spontane a clasei muncitoare în domeniul culturii”. [8] Cu alte cuvinte, obiectivul principal al lui Bogdanov era de a cristaliza o cultură proletară, însă nu și una partinică. Așadar proletcultismul lui Bogdanov se deosebea fundamental de proletcultismul din R. P. R. de după 1948 [9], acesta din urmă fiind de fapt o expresie, o reflectare a realismului socialist sovietic. De asemenea, acest proletcultism din România democrat-populară era de neconceput altfel decât inseparabil de Partidul-Stat.

Conceptul de realism socialist a fost preferat și de către profesorul și criticul literar, Nicolae Manolescu.[10]

De altfel, încă din 1905, Vladimir Ilici Lenin a condamnat pe toți intelectualii și scriitorii care promovau o cultură nepartinică: „... Jos cu literații fără partid! Chestiunea literară trebuie să devină parte integrantă a muncii de partid...organizată, planificată și unitară”. [11]După cum just conchidea Marin Nițescu, pentru conducătorul bolșevic, cultura nu avea o funcție axiologică, ci una socială și politică.[12] Mesajul este clar. Orice demers poetic va fi similar și asimilabil activităților economice, supuse controlului direct al statului și planificării centralizate.

Exprimându-și pretenția de autonomie față de partid, proletcultismul lui A. Bogdanov a fost supus unor critici și atacuri puternice din partea autorităților sovietice. Toate organizațiile culturale nepartinice au fost dizolvate la începutul anilor 1930.

Esența realismului socialist, -curent ce, evident, a purtat pecetea ideologiei sovietice- a fost explicată de Andrei Jdanov la cel dintâi Congres al scriitorilor sovietici, în 1934. Astfel, Jdanov a fost cel care a teoretizat acest concept, deși el a fost vag definit în prealabil și de către Maxim Gorki.[13] Ideologul Jdanov a impus realismul socialist ca doctrină culturală oficială (deci infailibilă) pentru toți scriitorii și artiștii. Viața trebuia reflectată “în mod veridic în opera de artă”. [14] Iosif V. Stalin îi socotea pe scriitori drept “ingineri” ai sufletelor, cu rolul de a modela și a recrea omul. Scriitorii își asumau angajamentul și misiunea de a contribui prin opera lor la făurirea omului nou.

Potrivit lui Lucian Boia, prin realismul socialist, literatura devenea, la rândul său, științifică și transformatoare, iar poetul metamorfozat în om de știință era chemat să descopere printre numeroasele “exemplare umane” “omul nou în devenire”. [15] Literatura, transformată în știință, în urma imixtiunii politicului și răspunzând comandamentelor ideologiei, se va număra printre mecanismele de creare a omului nou. Or făurirea omului nou era unul dintre țelurile primordiale fixate de ideologia comunistă. Într-o manieră similară cu istoria, poezia realismului socialist era redusă la condiția ingrată a unui instrument docil și util pentru legitimarea regimului și pentru a-i conferi credibilitatea indispensabilă pe temeuri așa-numite științifice.

Merită amintit și discursul din 1946 al lui Jdanov, în acel moment, secretar al C.C. al P.C.U.S.. După cum semnala Stuart Tompkins[16], Jdanov anunța crearea unui nou „front cultural”, cu rolul de a distruge reminiscentele culturii occidentale decadente.

Principii și caracteristici ale realismului socialist

Este necesar să ne oprim asupra principiilor și caracteristicilor esențiale ale realismului socialist, care sunt proprii și poeziei din România populară. Astfel, în virtutea principiului accesibilității, realismul socialist utiliza un limbaj extrem de simplist, ținta sa fiind un public cu un grad minim de instrucție și alfabetizare. Realismul socialist este fundamentat pe materialismul determinist, dialectic și științific, pe preceptele marxist-leniniste. În această privință, el se opune categoric idealismului și misticismului.[17] Fiind un reflex al dogmei marxist-leniniste, realismul socialist promova, desigur, lupta de clasă. Chiar Lenin afirma că o cultură națională încorporează, două culturi: una a claselor exploatare, iar cealaltă a claselor exploatare. Poetul era obligat să simtă ură pentru dușmanul de clasă și iubire pentru eroii clasei muncitoare.[18]

Comanda socială este obligatorie. Realismul socialist răspunde unei comenzi sociale[19]. De aceea, avem de-a face cu o poezie militantă, angajată, „agitatorică”, în termenii lui Eugen Negrici. Predomină imaginea unui poet angajat social.[20]

Realismul socialist se distinge prin antiindividualism.[21] Raportat la colectivitate, individul este insignifiant în totalitarismul comunist. Tot ceea ce contează este comunitatea, în fapt masa amorfă de indivizi docili și abulici.

Realismul socialist este prin excelență optimist și se dorește moralizator. Pe de altă parte, tot ceea ce contează este prezentul. Literații în general, poeții în special nu fac referiri la trecut, iar dacă procedează la vreo aluzie, trecutul este relevat în antiteză cu prezentul. Prezentul și viitorul sunt „zugrăvite” în culori luminoase, vii. Poezia ideologizată a realismului socialist înfățișa omul nou, viața sa îmbelșugată și fericită, contrastând cu traiul de odinioară, plin de privațiuni și caracterizat de obscurantism.

De asemenea, este respins apolitismul, considerat o formă a deviaționismului. Deci, realismul socialist este esențialmente politic și partinic.[22] Întreaga scriitură trebuie să răspundă comenzii de partid.

Realismul socialist se opune deopotrivă formalismului și factorului estetic, artei realizate de dragul artei. Poezia trebuie să aibă exclusiv scopuri educative. Latura estetică a poeziei era sacrificată în numele ideologiei omniprezente și atotputernice. Nu în ultimul rând, la toate aceste trăsături, se adaugă antic cosmopolitismul.[23] Filosoful marxist György Lukács a criticat însă optimismul promovat de realismul socialist, calificându-l drept optimism “birocratic” sau “de fațadă”. De asemenea, el a sugerat înlocuirea “ideii luptei de clasă” cu „noțiunea de popor”. [24]

În realismul socialist, poeții nu mai sunt practic intelectuali interesați de calitatea actului creator, ci un soi de muncitori, complet angajați într-o muncă de producție, într-o întrecere pentru depășirea normelor. Acești muncitori ai condeiului [25] sau scribi ideologici desfășurau activități după tiparul lucrătorilor stahanoviști. Calitatea era sacrificată în avantajul exclusiv al cantității și al utilității pentru puterea comunistă. Poetul coborât definitiv din „turnul de fildeș” trebuia să „producă” opere în serie, care să răspundă principiului utilității. Literatura, poezia s-au transformat în accesorii ale politicii și au fost aservite politicului, precum știința istorică. Avem de a face, la fel ca în cazul discursului istoriografic, cu o poetică profund ideologizată. Poeții sunt servitori ai ideologiei și ai regimului comunist.

Ne putem întreba în mod legitim care au fost rațiunile pentru care poeții au acceptat să se pună în slujba puterii, aplicând consecvent canoanele realismului socialist. Ioana Dunea [26] a împărtășit punctual de vedere al politologului Stelian Tănase [27], considerând că o astfel de poziție de subordonare, colaborare și compromis cu regimul comunist asigura intelectualilor, în general, scriitorilor în special numeroase avantaje, privilegii, o mai bună vizibilitate, o promovare rapidă, beneficii materiale, dar mai ales posibilitatea de a efectua călătoria de studii în străinătate și facilitatea de a publica operele întâmpinând mai puține dificultăți. Evident că manuscrisul putea vedea lumina tiparului după ce trecea prin “purgatoriul” cenzurii.

Pe de altă parte, utilizând fără scrupule șantajul (în privința persoanei în cauză, a unui membru al familiei, ori chiar a unui prieten sau coleg) autoritățile comuniste au speculat cu abilitate sentimentele de teamă și/sau de culpabilitate ale scriitorilor. În literatura universală, Edgar Allan Poe a valorificat acest motiv al acțiunii asupra conștiinței culpabile a unui individ în proza sa.[28] Privind retrospectiv, nu putem judeca foarte aspru conduita poezilor și scriitorilor care au acceptat compromisul cu regimul, dar totodată, împărtășim concepția lui Albert Camus: “Două concesii suprapuse alcătuiesc o lașitate. Două lașități reunite, nasc dezonoarea.”[29]

Condamnarea dușmanilor de clasă (chiaburii, capitaliștii, elementele burgheze), a “fasciștilor” (de fapt regimul comunist a etichetat drept *fasciști* pe toți adversarii săi, fie reali, fie

imaginari), a „imperialiștilor” occidentali (de pildă, demonizarea militarilor americani care luptau în războiul din Coreea), cultul lui Lenin și, în special al lui Stalin (substituit după anul 1958 de cultul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, iar ulterior de cel al lui Nicolae Ceaușescu), [30] prietenia româno-sovietică, adularea Uniunii Sovietice, armata sovietică eliberatoare (într-o primă fază), partidul comunist, omul nou, construirea socialismului și comunismului; celebrarea marii revoluții din octombrie, exaltarea muncii și a clasei muncitoare, pacea și lupta pentru pace sunt câteva dintre temele și subiectele preferate, abordate frecvent în poezia realismului socialist.

Mai târziu, în perioada neostalinismului cu stridențe naționaliste al “epocii Ceaușescu”, “valorile naționale au fost pervertite sub presiunea nivelatoare a cultului personalității și a limbajului de lemn”, după cum remarcă Florin Müller. [31] Sub influența curentului protocronist [32], pe lângă cultul Conducătorului (o temă privilegiată care, treptat, prin amploarea sa, va friza atât ridicolul, cât și absurdul), vor fi valorificate teme precum patria, poporul român înnobilit de cele mai alese virtuți, preeminența și vechimea așa-zisă milenară a românilor, sau lupta pentru pace. Sub imperiul ideologiei, Conducătorul se confunda, inclusiv în creația poetică, cu Partidul și cu Patria. Sunt relevante volumele omagiale, ce au contribuit din plin la acest deșănțat cult al personalității.

*

Printre poezii realismului socialist amintim pe Mihai Beniuc, Dan Deșliu, Nina Cassian, Otilia Cazimir, Maria Banuș, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu, Anatol Baconski, Demostene Botez, Victor Tulbure, Cicerone Teodorescu și mulți alții.

Chiaburul reprezintă dușmanul de clasă tipic și este înfierat constant în această poezie. El pândește adesea din umbră, așteptând să speculeze momente de slăbiciune ale regimului de democrație populară. Adesea, chiaburul a fost comparat cu diferite animale: dihor, șarpe, hienă, lup, sau pur și simplu „fiară”, lipsită de orice urmă de omenie, precum în versurile lui Anatol Baconski: „- Alelei, chiabur înveninat,/ Fiară sângheroasă și haină”. [33]

În aceeași ordine de idei, în fața „chiaburilor sabotori”, muncitorii și așa-numita „țărănime muncitoare” [34] trebuiau să își păstreze vigilența vie mereu. În atare împrejurări, lupta de clasă nu numai că nu încetează, ci dimpotrivă, se ascute: “Trece o noapte, trece înc-o zi/ Lupta se ascute între clase/ Iar chiaburii se arat-a fi/ Elemente tot mai dușmănoase.” [35]

Lupta de clasă nu putea fi eludată, iar următoarele versuri de Eugen Frunză concretizează condiția ideologiei comuniste de “religie” a urii: “Urâți! Urâți! Căci nu-i nimic mai sfânt/ Ca ura- strajă vieții pe pământ”, [36] în contrast cu creștinismul ce propovăduia iubirea de semeni.

Încercând să evoce un trecut caracterizat de inegalități flagrante, versurile lui Mihai Beniuc frizează grotescul, confirmând ideea sacrificării elementului esthetic pe altarul Ideologiei: ”Pe-aici a fost odată lume fină/ Călcau pe plaje labe de boieri/ Mureau în valuri trupuri de slănină...”. [37]

Spre mijlocul anilor 1950, retorica agresivă va lăsa loc, într-o oarecare măsură, unui “bucolic realist socialist”, [38] relevantă fiind poezia lui Eugen Frunză, *Horă pentru gospodăriile agricole colective*.

Chiar dacă nu s-a bucurat de anvergura cultului personalității lui Stalin, cultul lui Vladimir Ilici Lenin nu putea fi ocolit de poezii români promotori ai proletcultismului și realismului socialist. Din versurile lui Dan Deșliu transpare ubicuitatea liderului bolșevic: “Cu vechea lui șapcă proletară/ pe fruntea lui de necuprins, / cu arcul brațului întins/ spre galaxii.../ .../ îl văd-pe stradă, la tribună,/ cârmind corabia comună.../ El, totdeauna și în toate...”. [39]

Unoeri, simpla rostire a numelui Lenin generează veritabile stări extatice, de reverie, până și în rândul copiilor: „E ziua lui Lenin...începe bunicul,/ Și-n ochi i se-aprinde-o văpaie.// Băiatul își uită-n pahar lingurița, / Rămâne cu pâinea la gură fetița”. [40]

Altfel de cântec, de Eugen Jebeleanu se constituie într-o patetică odă închinată lui Stalin: „Dar ca să-l cânt pe-acela ce-a-ntors al lumii crug/ Și-a cărui frunte suie mai sus decât stejarii/ Cuvântul să-mi călească, și vorbele ce fug, / In ajutor chemat-am minierii și-oțelarii.” [41] Poetul se socotește nedemn să îl elogieze pe Conducătorul ce dispune de puteri supranaturale, dar găsește sursa de inspirație potrivită în categoria socială preeminentă, în proletariat.

Maria Banuș deplânge propria igoranță: „Cu urâtul ne-nveleam/ ...de tine Stalin nu știam/ Și nici de țara ta, /Cum ca mărul înflorea.”[42] Octav Pancu scria, la rândul său: „Cântecul nostru e cântec fierbinte/ Si dragostea fără hotare/ Din inimi se-ndreaptă spre Stalin părinte/ Si dascăl iubit de popoare.”[43] Moartea tiranului de la Kremlin este percepută și resimțită ca un dezastru planetar, în poezia lui Mihaela Dragomir: „Auzi doar globul cum foșnește-n spații/ Îngreuiat și el de-atâta jale.” [44]

Lenin și Stalin nu au fost singurii conducători comuniști care au beneficiat de un cult al personalității. Lor li s-au adăugat Mao Zedong, Iosip Broz Tito (doar pentru o perioadă foarte scurtă, până la „schisma” din 1948, după aceea fiind înfierat cu virulență) și exoticele și pitorescul președinte al Cubei, Fidel Castro. Nu este chiar surprinzător interesul lui Dan Deșliu pentru liderul cubanez în condițiile obedienței încă persistente a Bucureștiului față de Moscova, (chiar dacă în scădere evidentă, comparativ cu anii precedenți) la momentul crizei rachetelor din Cuba, din 1962. Unul dintre petrolierele sovietice implicate se numea *București*. Dan Deșliu utilizează metafore împrumutate din zoologie, atunci când tinde să creioneze portretul lui Castro. Rezultatul este, dimpotrivă, un umor involuntar: „Bună dimineața, profil de aramă, vultur bărbos,/ Cu mâna-nțeleștată pe spada speranței!”.[45]

Partidul comunist este o prezență constantă în poezia realismului socialist, inclusiv ulterior în epoca protocronismului, începând cu anii 1970, deși proslăvirea partidului unic va pierde treptat teren în favoarea cultului personalității.

Partidul știe ce este cel mai bine pentru toți. El este perceput ca sfătuitor al tuturor, inclusiv al unui cioban fără știință de carte: „Pășunile s-au isprăvit/ Ce-i de făcut? Mă duc la Partid.// Și glasul pădurilor s-a auzit: /Mă duc la Partid/ Trebuie să merg la Partid.”[46] Repetiția contribuie la accentuarea rolului primordial al Partidului-Stat. Omniprezența și omnipotența partidului comunist, care influențează decisiv viața cotidiană, este relevată în și în poezia altor poeți, precum Demostene Botez (“Partid, eu te cunosc, te știu/ Și după ochi te știu, și după față:/ Te întâlnesc acum mereu în viață...Te întrupezi în mii de oameni/ Și de găsesc întreg în fiecare./ Cum e lumina-ntreagă de la soare/ În razele cu care te asemeni”)[47]; Victor Tulbure (“Atât avem pe lume:/ un Partid/ și îl urmează toată/ România!”[48]; George Lesnea (“Partidul e-n toate: E-n cele ce sunt/ Și-n cele ce mâine vor râde la soare...”[49] și alții. Partidul communist este înfățișat drept garant al vieții îmbelșugate, precum în poezia lui Alfred Margul Sperber, *Când spun Partid*: “Când spun partid, văd lanuri cu foșnet/ de mătasă/ și vin, și pâine alba în fiecare casă.”[50]

După 1970, protocronismul a încurajat teme precum elogiul patriei. Bunăoară, Ion Brad scria: “Aceasta-i patria: izvor de imm/ Cântat cu înflăcărea unei ginte/ Ce din trecut și până-n comunism/ Un liber drum din vrerea ei și-aprinde.” [51] Însă, obligatoriu, patria trebuia să se identifice cu partidul: “Toți ne simțim o țară și-un partid, / O unică ființă luptătoare.” [52]

După ce a fost unul dintre cei mai importanți poeți proletcultiști la sfârșitul anilor 1940 și la începutul anilor 1950, Mihai Beniuc va dovedi o deosebită capacitate de adaptare la rigorile curentului protocronist. De asemenea, va fi un fervent promotor al cultului personalității dictatorului Nicolae Ceaușescu, încă din 1973: “Sub fruntea lui se-ncheagă constelații/ De visuri pentru cei ce sunt ori vin,/ Croindu-i trainic drum acestei nații,/ Stăpână peste propriu-i destin”. [53] Apoi, în 1986, avea să scrie, în 1986, considerându-l pe Conducător un depozitar al tuturor virtuților domnitorilor medievali: “A răzbătut mereu biruitor/ A timpului de suferinți văpaie/ Și-avu în frunte drept conducător/ Un Ștefan, Vlad, Mihai ori Nicolae”. [54]

Scurte concluzii

Spre deosebire de proletcultismul din Rusia sovietică (articulat și dezvoltat de către Alexandr Bogdanov), ce se dorea apartinic și tindea către dezvoltarea creativității clasei muncitoare, realismul socialist jdanovist desemna practic doctrina oficială, în fapt singura acceptată de către Partidul-Stat pe plan cultural și artistic. Ca și în alte domenii, orice “erezie”, orice abatere de la dogmă era condamnată pe temeuri ideologice. Realismul socialist și-a pus amprenta asupra poeziei românești, fiind în prima etapă a comunismului (cel puțin până la momentul retragerii armatei sovietice) expresia sovietizării culturii și artei. Astfel, poezia românească s-a limitat adesea la o preluare mimetică, servilă a temelor și subiectelor abordate de literatura sovietică și agreate de regimul de la Moscova. Pe fondul neostalinismului și național-comunismului impus de Nicolae Ceaușescu, se produce o pervertire a simbolurilor naționale. Odată cu nașterea și afirmarea curentului protocronist, alături de elogierea partidului comunist (prezentă și în prima etapă) vor deveni predominante temele privind poporul român, patria și, îndeosebi cultul personalității Conducătorului.

Referințe

- [1] Împărtășim punctul de vedere al istoricului disident Vlad Georgescu, care se referă la tripla dimensiune a stalinismului (politică, economică și culturală) în regimul de democrație-populară de la București. Vezi Vlad Georgescu, *Istoria românilor*, Editura Humanitas, București, 1992.
- [2] Occidentul era perceput și etichetat ca „decadent”, „descompus”, „intrat în putrefacție”. Vezi în această privință Marin Nițescu, *Sub zodia proletcultismului*, Editura Humanitas, București, 1995, pp. 63-64.
- [3] Cf. Ion Simuț, „Proletcultism sau realism socialist? (I, II)”, in *România literară*, nr. 30-31/2008, disponibil online la adresa http://www.romlit.ro/proletcultism_sau_realism_socialist și http://www.romlit.ro/proletcultism_sau_realism_socialist_ii, accesate 28. 05. 2015.
- [4] *Apud* Szabo Zsolt, „The Role of Steaua Magazine in Proletcult”, in *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no. 6/ 2015, p. 838.
- [5] Vezi și M. Nițescu, *op. cit.*, p. 85.
- [6] Am preluat expresia de la Simon Sebag Montefiore, autor al unei ample monografii despre dictatorul sovietic, tradusă recent în limba română. Vezi Simon Sebag Montefiore, *Stalin. Curtea țarului roșu*, Editura Polirom, Iași, 2014.
- [7] Vezi Michel Aucouturier, *Realismul socialist*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
- [8] I. Simuț, „Proletcultism sau...”, I, nr. 30/ 2008.

- [9] Lucrarea lui Marin Nițescu reprezintă o contribuție extrem de complexă pe această temă.
- [10] Vezi Nicolae Manolescu, *Inutile silogisme de morală practică*, Editura Albatros, București, 2003.
- [11] Apud M. Nițescu, *op. cit.*, pp. 89-90.
- [12] M. Nițescu, *op. cit.*, p. 90.
- [13] Conform opiniei lui Eugen Negrici, de fapt Alexandr Fadeev a a folosit prima oară expresia *realism socialist*, în 1932: Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Poezia*, Editura Fundației Pro, București, 2006, pp. 15-16.
- [14] Apud M. Nițescu, *op. cit.*, p. 91.
- [15] Lucian Boia, *Mitologia științifică a comunismului*, Editura Humanitas, București, 2011, ediția a III-a, p. 151-152.
- [16] Apud Andi Mihalache, *Istorie și practici discursive în România democrat-populară*, Editura Albatros, București, 2003, p. 33.
- [17] E. Negrici, *op. cit.*, p. 19; I. Simuț, *op. cit.*, II, nr. 31.
- [18] E. Negrici, *op. cit.*, p. 21, p. 43.
- [19] *Ibidem*, p. 19.
- [20] *Ibidem*, p. 18.
- [21] *Ibidem*, p. 20.
- [22] I. Simuț, *op. cit.*, II, nr. 31.
- [23] Vezi supra.
- [24] Apud I. Simuț, *op. cit.*, I, nr. 30.
- [25] E. Negrici, *op. cit.*, pp. 34-35.
- [26] Vezi Ioana Dunea, *Literatura reideologizării 1957-1964. Poezia*, Editura Tracus Arte, București, 2012.
- [27] Vezi Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej 1948-1965*, Editura Humanitas, București, 2006.
- [28] Vezi Edgar Allan Poe, *Povestea lui Arthur Gordon Pym*, Editura Polirom, Iași, 2013.
- [29] Apud Nicolae Merișanu, Dan Talos (editori), *Antologia rușinii după Virgil Ierunca*, Editura Humanitas, București, 2009, p. 9.
- [30] E. Negrici, *op. cit.*, p. 74.
- [31] Florin Müller, *Socieate, ideologie, dictaturi*, Editura Universității București, București, 2014, p. 48.
- [32] See Katherine Verdery, *National Ideology Under Socialism. Identity and Cultural Identities in Ceaușescu's Romania*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles 1991.
- [33] Apud Ioana Dunea, *op. cit.*, p. 197.
- [34] Expresia a fost utilizată de către Călin Morar-Vulcu. Vezi Călin Morar-Vulcu, *Republica își făurește oamenii. Construcția identităților politice în discursul oficial din România, 1948-1965*, Eikon, Cluj-Napoca, 2007, pp. 241-256.
- [35] Apud E. Negrici, *op. cit.*, p. 43. Vezi și versurile lui Dan Deșliu din *Minerii din Maramureș*.
- [36] E. Negrici, *op. cit.*, p. 124.
- [37] Apud Ioana Dunea, *op. cit.*, p. 105.
- [38] E. Negrici, *op. cit.*, p. 58.
- [39] Apud Ioana Dunea, *op. cit.*, p. 105.

- [40] Otilia Cazimir „E ziua lui Lenin, april...”, in vol. *Partidului de ziua lui*, Editura Tineretului, București, 1961, p. 37 apud Ioana Dunea, *op. cit.*, pp. 100-101.
- [41] Apud E. Negrici, *op. cit.*, p. 68.
- [42] *Ibidem.*
- [43] *Ibidem*, p. 72.
- [44] *Ibidem.*
- [45] Dan Deșliu, *Cercuri de copac*, Editura pentru Literatură, București, 1962, p. 145 apud Ioana Dunea, *op. cit.*, p. 152.
- [46] E. Negrici, *op. cit.*, p. 85.
- [47] *Ibidem*, p. 83.
- [48] Victor Tulbure, *Dragoste supremă*, Editura Eminescu, 1972.
- [49] George Lesnea, „Partidului”, in vol. *Treptele anilor*, Editura Tineretului, București, 1962.
- [50] Alfred Margul Sperber, “Când spun partid...”, in vol. *Poezii*, Editura Tineretului, București, 1962.
- [51] Ion Brad, „Aceasta-i patria”, in *Scânteia*, 7 decembrie 1977 apud *Antologia rușinii...*, p. 97.
- [52] *Ibidem.*
- [53] Mihai Beniuc, „Fiul Patriei”, in *Omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu*, Editura Politică, București, 1973, p. 402 apud *Antologia rușinii...*, pp. 87-88.
- [54] Mihai Beniuc, „Fiul Patriei”, in *Omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu*, Editura Politică, București, 1973, p. 402 apud *Antologia rușinii...*, pp. 87-88.

Bibliografie selectivă

- Anghel, Petre, *Istoria politică a literaturii române postbelice*, Rao, București, 2014
- Aucouturier, Michel, *Realismul socialist*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
- Beniuc, Mihai, „Fiul Patriei”, in *Omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu*, Editura Politică, București, 1973
- Boia, Lucian, *Mitologia științifică a comunismului*, Humanitas, București, ediția a III-a, 2011
- Cazimir, Otilia, „E ziua lui Lenin, april...”, in vol. *Partidului de ziua lui*, Editura Tineretului, București, 1961
- Deșliu, Dan, *Cercuri de copac*, Editura pentru Literatură, București, 1962
- Idem, *Minerii din Maramureș*, București, 1951
- Dunea, Ioana, *Literatura reideologizării 1957-1964. Poezia*, Editura Tracus Arte, București, 2012
- Georgescu, Vlad, *Istoria românilor*, Humanitas, București, 1992
- Lesnea, George, *Treptele anilor*, Editura Tineretului, București, 1962.
- Manolescu, Nicolae, *Inutile silogisme de morală practică*, Editura Albatros, București, 2003
- Merișanu, Nicolae, Taloș, Dan (editori), *Antologia rușinii după Virgil Ierunca*, Editura Humanitas, București, 2009
- Mihalache, Andi, *Istorie și practici discursive în România democrat-populară*, Editura Albatros, București, 2003
- Montefiore, Simon Sebag, *Stalin. Curtea țarului roșu*, Editura Polirom, Iași, 2014

- Morar-Vulcu, Călin, *Republica își făurește oamenii. Construcția identităților politice în discursul oficial din România, 1948-1965*, Eikon, Cluj-Napoca, 2007
- Müller, Florin, *Socieate, ideologie, dictaturi*, Editura Universității București, București, 2014
- Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism. Poezia*, Editura Fundației Pro, București, 2006
- Nițescu, Marin, *Sub zodia proletcultismului*, Humanitas, București, 1995
- Poe, Edgar Allan, *Povestea lui Arthur Gordon Pym*, Editura Polirom, Iași, 2013.
- Selejan, Ana, *Literatura în totalitarism*, vol. I-VI, Cartea românească, București, 1994-2000,
- Simuț, Ion, „Proletcultism sau realism socialist? (I, II)”, in *România literară*, nr. 30-31/2008
- Sperber, Alfred Margul, *Poezii*, Editura Tineretului, București, 1962
- Tănase, Stelian *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej 1948-1965*, Editura Humanitas, București, 2006
- Tulbure, Victor, *Dragoste supremă*, Editura Eminescu, București, 1972.
- Verdery, Katherine, *National Ideology Under Socialism. Identity and Cultural Identities in Ceaușescu's Romania*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles 1991
- Zsolt, Szabo, „The Role of Steaua Magazine in Proletcult”, in *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no. 6/ 2015